Cana asobnaha numaru 20 hr. Przesyłka opłacona ryczałtem

Nr. 36. **Wilnia, Niadziela 24 Červienia 1928 h.** **Hod IV (XII).**

BIEŁARUSKAJA KRYNICA

PALITYČNAJA, HRAMĄDZKAJA i LITERATURNAJA HAZETA.

Adres Redakcyi i Administracyi: WILNIA, LUDWISARSKAJA 1-19. (Wilno, Ludwisarska 1-19) Redakcyja adčyniena ad 9 hadz. ran. da 6 hadz. wieč.

„Bieł. KRYNICA" kaštuje na hod — 10 zał., na paŭhoda— 5 zał., na 3 miesiacy — 3 zał., na 1 miesiac — 1 zał. HAZETA WYCHODZIĆ RAZ U TYDZIEŃ.

Cana abwiestak: na 1-šaj staroncy 30 hr., 2 i 3 — 25 hr., na 4-aj — 20 hraš. — za radok drobnaha druku ŭ wadnej pałoscy

Alzacyja i Lotarynhija.

Jošć na świecie kraj, ab jakim wiedać i cikawa i karysna, asabliwa nam Biełarusam. Jaho žyćcio minułaje i sučasnaje ŭ mnohim padobnaje da našaha. Kraj hety — Alzacyja i Lotarynhija.

Lažyć jon miž Francyjaj i Niamieččynaj na lewym bierazie raki Rejnu. Usich Alzaččykaŭ miljon čaławiek, a Lotarynhaŭ bolš jak poŭmiljona. Pa wiery katalikoŭ: 1.400.000, a 360.000 protestantaŭ. Pachodžańnia jany niamieckaha. Alzaččyki badaj usie haworáć niamieckaj mowaj, a Lotarynhi karystajucca ŭ bolšaści francuskaj. Adnak ani adny ani druhija nia ličać siabie ani Niemcami, ani Francuzami, a ličać siabie adwiečnymi žycharami Alzacyi i Lotarynhii, majučy swaje asabliwaści ŭ žyćci ekanamičnym, hramadzkim, relihijnym i kulturnym.

Ad 1648 hodu Niamieččyna hety kraj addała Francyi, jakaja panawała nad im až da 1871 hodu. Za hety čas Francyja da taho patrapiła zahładzić hetaha kraju asobnaści, što choć bolšaść žycharaŭ jaho hawaryła pa niamiecku, to ŭžo ŭ astatnim časie nadta mnohija Alzaččyki byli haračymi patryjotami francuskimi.

1871 hodu, pabiŭšy Francyju, Niemcy Alzacyju i Lotarynhiju pryłučyli da Niamieckaj imperyi. Ad hetaha času žyćcio Alzacyi źmianiłasia na lepšaje. Niamieččyna abdaryła hety kraj asobnaj kanstytucyjaj i Sojmam u Strasburhu. Urad byŭ tak-ža miajscowy, jaki kirawaŭ usimi sprawami, aprača wojska i palityki zahraničnaj.

1918 hodu, kali armija koalicyjnaja pieramahła Niamieččynu, Francyja nanowa zaniała Alzacyju i Lotarynhiju i abiacała zachawać tam ŭdaŭniejšyja paradki, adnak słowa swajho nia spoŭniła. Francyja až da siańnia traktuje hety kraj naroŭni z francuskimi departamentami.

Takaja zachopnaja palityka Francyi da hłybini ŭzburyła Alzacyju i Lotarynhiju, prypomniła ich asabliwaści, a tak-ža niedalokuju minuŭščynu panawańnia nad imi Niamieččyny, kali jany sapraŭdy mahli swabodna žyć i raświwacca.

Dzieła abarony ad padobnaj francuskaj palityki ŭ Alzacyi paŭstali palityčnyja arhanizacyi, pajawilisia časopisi, jakija adkryta imknucca da aŭtanomii. Damahajucca jany nastupnaha: prawadaŭčaj i administracyjnaj aŭtanomii: Sojmu ŭ Strasburhu z prawam wyrašać sprawy budžetu, ułasnaha ŭradu krajowaha, škoły pačatkowaj, siaredniaj i wyšejšaj u rodnaj mowie niamieckaj; ab arhanizacyi škoły pastanowić Sojm krajowy.

Praca aŭtanomistaŭ całkom pawažna strywožyła ŭrad francuski, jaki, zamiest pajšci na ŭstupki, pašoŭ na teror. Pačalisia masowyja arysty ŭwa ŭsim krai i kanfiskaty hazet.

U miesiacy mai siol. h. u mieście Colmar sudzili 19 Alzaččykaŭ 24.V.28 hałoŭnych dziejačoŭ aŭtanomii, u tym liku i katalickaha ksiandza Fasshanera, asudzili na hod turmy z pazbaŭleńniem praŭ na 5 h.

Prysud hety, wiedama, nie zastrašyŭ alzackich dziejačoŭ, a jašče bolš zawastryŭ baraćbu z Francyjaj. Ruch aŭtanomičny da taho staŭsia modnym, što pierakinuŭsia z Alzacyi i na inšyja krai Francyi. I tak za aŭtanomiju palityčnuju i kulturnuju zmahajucca: Bretonija, Flandryja i wyspa Korsyka. U hetych swaich krainach urad francuski takža karystajecca teroram, adnak čym bolš aŭtanomistaŭ ciśnie, tym bolš jany raświwajucca.

Heta ŭsio razam uziataje pawinna tak-ža i nam Biełarusam paddać achwoty ŭ baraćbie našaha narodu za jaho poŭnaje wyzwaleńnie.

Da poŭnaha nacyjanalnaha adradžeńnia.

Biełaruski nacyjanalny adradženski ruch achapiŭ užo swaim połymiem usiu terytoryju, dzie žywuć Biełarusy. Nie zważajučy na šyryniu nacyjanalnaj biełaruskaj świedamaści, jakaja raskaciłasia pa ŭsiej terytoryi Zachodniaj Biełarusi, znachodziacca na hetaj terytoryi jašče choć i maleńkija wyspački, ličanyja wioski i zaścienki, kudy hetaja świedamaść nie dakaciłasia. Sialanie hetych wiosak i zaścienkaŭ jašče ab sabie ničoha nia wiedajuć, nawat nia wiedajuć, chto jany. U henych wioskach i zaścienkach panuje dasiul padzieł našaha narodu na „Palakoŭ" i „Ruskich": Katalik — „Palak", prawasłaŭny — „Rasiejac". Hetyja wyspački, jakich biełaruskaje nacyjanalnaje adradžeńnie da hetych časoŭ nie paśpieła achapić swaim ahulnym połymiem, źjaŭlajucca nia što inšaje, jak tolki zabytki pieradwajennaj palityki na našych ziemlach, bo jak kataliki, katoryja nazywajuć siabie „Palakami," tak i prawasłaŭnyja, nazywajučyja siabie „Rasiejcami"—hutarać adnej biełaruskaj mowaj, majuć adnyja i tyja samyja biełaruskija zwyčai, adnalkowy charaktar biełaruski, z toj rožnicaj, što adny molacca ŭ kaściele pa polsku, a druhija — ŭ carkwie pa rasiejsku. Pramień praŭdy-światła musić aświacić i henyja zapleśniełyja ŭmysły. Našaje biełaruskaje narodnaje adradžeńnie, jakoje zrywaje puty duchowaj niawoli biełaruskaha narodu, nakinutyja jamu palitykaj caroŭ Maskoŭskich — z adnaho boku, i nacyjanalistyčnaj polskaj palitykaj z druhoha boku, pawinna achapić i henyja nie kranutyja jašče wioski i zaścienki.

Niechta zapytaje, jak uświedamić henyja wioski i zaścienki i ŭ jaki sposab prabić henyja mury niaświedamaści, kab prapuścić i tudy ahulna biełaruskuju świedamaść?

Adkaz na heta prosty. Chacieć rabić, značа mahčy rabić, — tak skazaŭ adzin niamiecki wučony. Kožny z nas świedamych Biełarusaŭ musić stacca rycaram i nie pałochacca hłupych časta pastrašak. My na hetaj majem prawa zabiaśpiečanaje nam kanstytucyjaj. Tyja masy, jakija siańnia źjaŭlajucca świedamymi, — jany tamu stalisia takimi, bo pieršyja našyja pijaniery budzili ich da hetaj świedamaści.

Hetaki-ž abawiazak adnosna hetych niaświedamych wiosak i zaścienkaŭ lažyć na nas świedamych Biełarusach. Našyja sučasnyja pijanery—spadkabierniki tych pijaneraŭ, jakija ŭzbudzili biełaruski narod ad snu z duchowaj niawoli, časta chapajucca rabić toje, čaho niamožna, što jošć škodnym dla Biełaruskaha narodu, a bolš światlejšym i praŭdziwym šlacham iści nie adważywajucca. Dyk kliču Was świedamych Biełarusaŭ da arhanizawańnia pad adziny naš ściah nacyjanalny, z jakim my dojdziem i da hetych astatnich jašče niaświedamych swajho nacyjanalnaha „ja" wyspačkaŭ i dojdziem da lepšaj našaj budučyni. Asabliwa źwiartajusia da našaj świedamaj moładzi: *Idziem usie pad ściah nacyjanalnaj pracy!*

Marwič.

Pramowa pasła P. Karuzy

skazanaja ŭ Sojmie 12.VI 1928 h.

Wysokaja Pałata! Zabirajučy hołas, chaču paprawić niekatoryja rečy. Pasoł Mackiewič u swajej mowie i p. Ministar Sprawiadliwaści skazali, što Sud nad „Hramadoj" nia možna ŭważać za jakuju-kolečy ataku praciŭ ruchu biełaruskaha (*Hołas: praciŭ ruchu balšawickaha siarod Biełaruskaha narodu*). Woś-ža, choć my zaŭsiody adnosilisia da „Hramady" krytyčna, a nawat pieraściarahali biełaruskija masy, u peŭnaj miery, pierad jaje ŭpływami (*Hołas: tolki ŭ peŭnaj miery*), adnak niama anijakaha sumliwu, što „Hramada" była partyja biełaruskaja, i hety sud narod biełaruski, a tak-ža, jak čuli, nawat ludzi z partyjaŭ mienš bolš lewych, jak polskich, tak i inšych krajoŭ, nie pierastanuć uważać za adnu wialikuju manifestacyju praciŭ biełaruskaha ruchu, manifestacyju polskich abšarnickich sferaŭ praciŭ daŭniejšych ich paddanych, biełaruskich sialan, katoryja źniačeŭku zachacieli žyć, zachacieli mieć ahulna-ludzkija prawy (*Hołas: Heta jošć praciŭ balšawickaj ahitacyi ŭ biełaruskim ruchu*).

Pasoł Mackiewič skazaŭ, što jnakš uwieś narod hawora, jak jaho pradstaŭniki. Pan nia maješ prawa hetak hawaryć i nia možaš Pan uważacca za pradstaŭnika našaha narodu (*p. Mackiewič: Čamu?*). Bo Pan prajšoŭ u wokruzie Wilenskim, dzie hałasawała na pana pierawažna miesta, katoraje jošć spalanizawanaje, dzie znachodziacca polskija ŭradoŭcy, abšarniki, kupcy i h. p.

Merytoryčna nia budu hetaj sprawy razważać, tolki skažu, što miaščanstwa ŭ Wilni, tolki dziakujučy palitycy Muraŭjowa chapiłasia mocna za katalicyzm i za polskaść, jakaja panawała ŭ katalickim kaściele. Ale nie chaču ŭwachodzić u hetyja ŭsie sprawy.

Taksama ŭ Lidzkim wokruzie nia było śpisku biełaruskaha Nr. 18, a nasialeńnie hałasawała na hety śpisak. Jak dastali mandaty takija asoby, jak choć-by pasoł Kaminski, ab hetym chiba hawaryć nia treba; nikoli na asadnika biełaruski narod hałasawać nia budzie. Što da palityki p. Ministra Sprawiadliwaści ŭ adnosinach da Biełarusaŭ, uspomniu fakt z časoŭ Siaredniaj Litwy wysialeńnia 33 biełaruskich i litoŭskich dziejačoŭ biaz nijakaha sudu za hranicu. Pratestuju praciŭ nazywańnia siabie pradstaŭnikami biełaruskaha narodu tych pasłoŭ, na katorych badaj što ani adnaho hołasu biełaruskaha sielanina nia było.

Z Sojmu i Senatu.

15 VI. Sojm zakončyŭ razhladać budžet, i pašla pierahałasawańnia budžet adasłany ŭ Senat. 19 VI na pasiedžani Sojmu pašla pryniaćcia únioskaŭ rehulaminowaj kamisii, pawodle jakich budzie ŭstrymana praciŭ niekatarych pasłoŭ sudowaje śledztwa. Sojm prystupiŭ da sprawadzačy praŭnaj kamisii ab prajektach uradawych i pasolskich u sprawie amnestyi (Uradawy prajekt amnestyi my padali ŭ Nr. 30 „Bieł. Krynicy"). Pasoł Jaremič (staršynia Bieł. pasolskaha klubu) damahaŭsia razšyreńnia amnestyi na ŭsie prastupki da dnia 3 V. 1928 h. Sojm bolšaściaj hałasoŭ, adkinuŭšy ŭsie papraŭki, pryniaŭ uradawy prajekt amnestyi.

20 VI. Senat prystupiŭ da razhladu ŭchwalanaha Sojmam budžetu. Niekataryja Senatary narodnych mienšaściaŭ i lewicowyja ŭ swaich pramowach wyskazalisia ab kaniešnaści stwareńnia złučanych Stanaŭ Eŭropy.

HRAMADZIANIE!

Prysyłajcie padpisku na „Biełaruskuju Krynicu".

Interpelacyja

Pasła A. Stepowiča i tawaryšaŭ z Biełaruskaha Pasolskaha Klubu da Pana Ministra Ŭnutranych Spraŭ u sprawie biasprаŭnych pieraškod u kulturna-aświetnaj pracy praz Ašmianskaha Starastu i pastarunak palicyi ŭ Smarhoniach.

Usim znanaje jošč źjawišča, što na biełaruskich ziemlach, palicyja pad widam wykonwańnia swaich abawiazkaŭ, zhodna z žadańniem starastaŭ, amal zaŭsiody starajecca źniščyć usiakaje aświetnaje pačynańnie biełaruskich arhanizacyjaŭ, jakija dziakujučy hetamu pazbaŭleny mahčymaści jakoj-niebudź pracy. Świežym dowadam hetych nadužywańniaŭ źjaŭlajucca adnosiny Ašmianskaha Starasty i Smarhonskaj palicyi da ładžańnia amatorskaha pradstaŭleńnia Hurtkom Biełaruskaha Instytutu Haspadarki i Kultury ŭ wioscy Šutawičach, Smarhonskaj wołaści, Ašmianskaha pawietu.

26 traŭnia s. h. Urad uspomnienaha Hurtka źwiarnuŭsia da Starasty ŭ Ašmianie z prośbaj ab pazwaleńnie na spaŭnieńnie miajscowaj moładdziu pjesy Alachnowiča p. z. „Ptuška ščaścia." Hety twor pazbaŭleny ŭsiakich palitycnych tendencyjaŭ i jaho zaŭsiody hrajuć na biełaruskich scenach. Nia hledziačy na heta Urad Hurtka Biełaruskaha Instytutu Haspadarki i Kultury atrymaŭ 4.VI.1928 h. admoŭny adkaz nastupnaha źmiestu:

„Ašmianskaje Pawiatowaje Starastwa L. dz. 218. U sprawie teatralnaha pradstaŭleńnia ŭ Šutawičach. Ašmiana, 1.VI. 1928 h. Da Hurtka Biełaruskaha Instytutu Haspadarki i Kultury ŭ Šutawičach. Adkazwajučy na pišmo z dn. 26.V. 1928 h. L. dz. 13 hetym pawiedamlaju, što z pryčyny nie padańnia mnie składu teatralnaj hrupy, — pazwaleńnia nie daju. Starasta (—) Z. Kowalewski."

Charakternym jošč taksama sposab daručwańnia ŭspomnienaha pišma i zachawańnie palicyi z pastarunku ŭ Smarhoniach. A imienna: pa niekalki-razowych pytańniach na pastarunku, ci dana pazwaleńnie, adkaz byŭ paćwiardžajučy. Tolki ŭ dzień pradstaŭleńnia źjawiŭsia palicyjant u Šutawičach; adnak tut z pryčyny adsutnaści Staršyni Hurt'a pišma sekrataru nia daŭ i świedama zataiŭ jaho źmiest, kab hetym narazić zainteresawanych na straty zlučanyja z ładžańniem pradstaŭleńnia. Tolki tady, jak sabrałasia publika, pierad samym padniaćciem zasłony, źjawiŭsia ŭznoŭ palicyjant i daručyŭ admoŭny adkaz Starostwa. Takim čynam administracyja niasłušnaj i spoźnienaj admowaj dasiahnuła mety: naraziła Hurtok Instytutu na košty, zmarnawała pracu moładzi, čym wyklikała słušnaje abureńnie pamiž miajscowym žycharstwam.

Asnoŭwajučysia na wyšejšym interpelanty pytajucca ŭ Pana Ministra.

1. Ci maje namier prawiašci śledztwa ŭ hetaj sprawie i pakarać winoŭnych.

2. Ci maje namier pakryć straty zroblenyja Hurtkom Biełaruskaha Instytutu Haspadarki i Kultury ŭ Šutawičach.

Interpelanty.

Waršawa, 15 červienia 1928 h.

Z biełaruskaha žyćcia.

Z Biełarusi pad Polščaj.

Z biełaruskaj kulturnaj niwy.

— U subotu 16 červienia s. h., z pryčyny ŭhodkaŭ zasnawańnia Biełaruskaha Narodnaha Teatru Biełaruskaha Instytutu Haspadarki i Kultury, u Wilni, u pamieškańni Instytutu adbyŭsia wiečar z prahramaj: sceničny twor „Cham" — drama E. Ožeško, chor pad kiraŭnictwam hr. A. Cajkawa i ahulnyja skoki na sali.

Dawoli abšyrnaja sala Instytutu byla napoŭniena publikaj. Siarod publiki znachodzilisia i wydatnyja adzinki miesta Wilni z polskaha hramadzianstwa, jak prykładam prafesar Zdziechoŭski. Treba adznačyć, što świata ŭhodkaŭ zasnawańnia Biełaruskaha Narodnaha Teatru adbyłosia jak-by pad znakam zbližeńnia ŭsich biełaruskich kirunkaŭ.

Sceničny twor „Cham" artysty wykanali zusim zadawalniajuča hladzielnikaŭ. Chor Biełaruskaha Narodnaha Teatru himnam „Biel. Instytutu Hasp. i Kult." „Dzie čutny mowy našaj huki" i pryhožymi biełaruskimi narodnymi pieśniami ažywiŭ hladzielnikaŭ z nastroju pasła dramy „Cham". Wiečar zakončyŭsia ahulnymi skokami moładzi na sali pad huki duchawoha arkiestru Wilenskaj Biełaruskaj Himnazii.

— U niadzielu 17 červienia s. h. u Wilenskaj Biełaruskaj Himnazii adbyŭsia „Wiečar Sławianskaj Pieśni". Na prahramu „Wiečaru Sławianskaj Pieśni" złažylisia narodnyja pieśni: polskija, rasiejskija, ukrainskija i biełaruskija.

Pryhoža ŭdekarawanaja biełaruskimi nacyjanalnymi bieła-čyrwona-biełymi adznakami sala była pierapoŭnienapublikaj. „Wiečar Sławianskaj Pieśni" ŭšanawali swajej prysutnaściaj Biełarusy ŭsich kirunkaŭ.

Padniaŭšajasia zasłona adkryła pryhožuju dekaracyju sceny, na katoraj artystyčna admalawana polskaja wioska z kryžam pry darozie. Praf. Hałkoŭski, pračytaŭšy pabiežnaja referat ab pieśni naahuł, pajaśniŭ charakterystyku polskaj narodnaj pieśni, a chor i salisty prapiajali niekalki polskich narodnych pieśniaŭ.

Druhaja scena z takoj ža dekaracyjaj u malunku rasiejskaj wioski z takim-ža pajaśnieńniem ab rasiejskaj pieśni: śpieŭ choram i salistami.

Treciaja scena: pryhožy wid ukrainskaj wioski, pajaśnieńnie ab ukrainskaj pieśni; chor wykanaŭ niekalki pryhožych u bahataj harmonii ŭkrainskich narodnych pieśniaŭ, a salisty wykanali paru ŭtworaŭ solo. Scena ŭkrainskaja zakončyłasia badziorym hapakom.

Čaćwiertaja i astatniaja scena: wid biełaruskaj wioski, pajaśnieńnie, krychu za skromnaje, ab biełaruskaj narodnaj pieśni, dobraje wykanańnie choram biełaruskich narodnych pieśniaŭ i solo. Wiečar zakončany biełaruskimi nacyjanalnymi tancami na scenie „Lawonichaj" i „Juračkam".

Prywitańnie biełaruskaha studenstwa ŭ Prazie. U Redakcyju nadyjšło prywitańnie biełaruskaha studenstwa ŭ Prazie zasudžanym siabrom Biełaruskaj Sial.-Rab. Hramady. Prywitańnie kančajecca wyrazieńniami poŭnaje wiery i nadziei ŭ akančalnaje wyzwaleńnie biełaruskich pracoŭnych masaŭ i zaklikam da salidarnaści.

Pryjezd hram. Hareckaha. Jak padaje „Kur. Wil." u Wilniu majecca pryjechać wiedamy biełaruski dziejač i piśmieńnik, Maksim Harecki, jaki ciapier znachodzicca ŭ Radawaj Biełarusi.

„Беларускі Дзень" i „Грамадзянін" ženiacca. U rasiejskaj hazecie „Утро" z 17 h. miesiaca źmieščana karocieńkaja wiestačka, što ŭ najchutčejšym časie pierastajuć wychodzić „Беларускі Дзень" i „Грамадзянін". Zamiest ich budzie wydawacca niejkaja nowaja biełaruskaja časopiś. Cikawa, chto jošč swatam u henym žanimstwie. Nia škodziła-b adnym zachadam dałučyć i prasłaŭleny „Narod," worhan spadara Janki Stankiewiča ŭ henuju kumpaniju.

Ab haspadarcy.

Palenaje i rudoje siena.

Haworačy tut ab pryhatawańni ci to *palenaha*, ci *rudoha* siena, nia treba pakul-što razumieć, što pryhatawańnie takoha siena ŭ našych biełaruskich pryrodnych umowach było-b adpawiednym. Nižej padanaje apisańnie dzieła hetaha maje na mecie tolki samaje abznajamleńnie biełaruskaha čytača z istotaj rečy. Usio apośnije (praktyčnaje zastasawańnie) budzie ŭžo zaležyć ad samoha našaha ziemlaroba biespasredna.

Abodwa nazwanyja sposaby pryhatawańnia siena byli prydumany ziemlarobami hornych krajoŭ Zachodniaj Eŭropy, dzie, u raboču asabliwa čas, možna dziesiać razoŭ za dzień da nitki pramoknuć i hetulki-ž razoŭ wysachnuć. Zrazumieła, što ŭ hetakich warunkach wysušyć siena na poli tak, jak heta zwyčajna ŭ nas na Biełarusi robicca, amal nie mahčyma. I dzieła taho žychary ŭspomnienych hornych krajoŭ prydumali niekalki štučnych sposabaŭ sušeńnia siena. My tut razhledzim karotka tolki dwa najhałaŭniejšyja sposaby: 1. Sposab pryhatawańnia siena *palenaba*, dy 2. Sposab pryhatawańnia siena *rudoba*.

1. Świeža pakošanaja trawa na prakosach paru hadzin ačachnie, a paśla składajecca ŭ kopy (stoh) pryblizna $3^1/_2$ m. wysokija i $4^1/_2$ m. šyrokija. Kopy hetyja syroj trawy dakładna stopčacca. Niezabawam takoje siena ŭ kopach pačnie samačynna sahrawacca, raz čynnaściu raścinnaha dychańnia i paśla — čynnaściu t. zw. termofilnych bakteryjaŭ (da 40° C — *coli commune* i nad 40° C — *bacillus colfactor*). U praciahu 1—3 dzion siena sahrejecca hetak až na 70° C. Jak tolki ciapłynia 70° u stahu siena była dasiahnuta, stoh hety zaraz-ža rastrasajecca i zwyčajna dosyć bywaje raz adziny jaho paśla rastrasieńnia pierawiarnuć, kab dastać suchoje „palenaje" siena.

Palenaje siena dastaje wyhlad mała wabiačy. Dobraj jahonaj staronkaj jošč toje, što možna takim sposabam chutčej i lepš spracawać takoje siena, u katorym znachodzicca prykra pachnučyja, abo ćwiorda-wostryja trawiny. Maje hety sposab pryhatawańnia i swaje niebiašpieki. Woś jany: treba ŭważna sačyć, kali ciapłynia ŭ stahu dasiahnie 70° C. I jak tolki tak staniecca, treba siena *zaraz-ža* rastrasać, bo ŭ praciŭnym wypadku jano pierapalicca, zwuhleje. Druhaja niawyhoda u tym, što, jak užo zaznačana, pa dasiahnieńni 70° C. siena z stohu treba zaraz-ža rastrasać. Kali-ž zdarycca, što ŭ hetu paru jakraz budzie ilć doždž, dyk hety apošni moža, a i napeŭna „wymačyć"*) sahretaje siena daščentu. Zrazumieła, što takoje siena paśla nia moža mieć nijakaj karmowaj wartaści.

2. Inakš zatoje pradstaŭlajecca sprawa z sienam *rudym*.

Syroje, tolki što pakošanaje siena na prakosach jašče *napałowu* prasušycca. Paśla składajecca ŭ pryzmawyja hramady pryblizna 6 m. udoŭžki, 3 m. ŭšyrki i 5 m. uwyški. Pa nad takuju pryzmu dajecca sałamianaja strecha roznaj formy. Praktyka pakazała, što lepš rabić takija stahi mienšymi, čymsia tolki što pakazana: $5.7 \times 2.5 \times 3.5$ m. I tut, jak i pry sienie palenym, nastupajuć taksama sahrawajučyja pracesy. Ciapłynia padyjmiecca až da 70° C. Stoh *nie* rastrasajecca. Ciapłynia 70° C. trywaje ŭ stahu niekalki dzion na adnej wyšyni, paśla pamału abnižajecca i za 4 až 6 tydniaŭ stanіecca narmalnaj. Hetym samym i siena „rudoje" bywaje ŭžo hatowym.

Ludzi praktykawaŭšyja abodwa nazwanyja sposaby pryhatawańnia siena što raz bolš prykłaniajucca da sposabu apošniaha, značа da siena *rudoba*. Wyhoda jahonaja ŭ tym, što ziemlarob pry hetym stanowicca zusim amal niezaležnym ad pahody: złažyŭšy napałowu wysušanaje siena ŭ pryzmawy kryty stoh, nie patrabuje bolš ab im kłapacicca.

Hetkija pahlady ab palenym i rudym sienie ŭ ziemlarobaŭ zahraničnych. Ci hetyja sposaby pryhatawańnia siena pryhodny i na Biełarusi, skazać napierad ciažka. Peŭnym jošč adno: tam, dzie biazupynny doždž pieraškadžaje siena jak śled wysušyć, warta było-b adzin z nazwanych sposabaŭ paprabawać, a ab wynikach, dobrych ci błahich, — *usio roŭna*—dać znać praz hazety da ahulnaha wiedama.

Ad. Klimovič.

*) wypałaskaje

Hramadzianie!

Zapisywajciesia ŭ B. Ch. D.

Uładysłaŭ Kazłoŭščyk.

Ab fizyčnym wychawańni ŭ Biełarusaŭ.

(Hladzi „Biel. Krynicu" Nr. 35)

Ab papularnaści ŭ našych prabaćkoŭ rycarskich apowieściaŭ świedčyć nawat i Skarynaŭskaja Biblija: „Аще ли же кохание имашь вѣдати о военныхъ а о богатырскихъ дѣлехъ, чти книги судеи или книги Махавеевъ; болѣе и справедливѣе въ нихъ знайдешь нежели во Александрии или во Трои. Так ли же вократцѣ свѣдати хощеши много тысещей лѣтъ лѣтописецъ, чти книги Паралиноменона" (Ластоўскі. Гісторыя Бел. (Крыўскай) Кнігі).

Hetyja historyčnyja ŭwahi ŭ wusnach našaha knižnika wielmi cikawy. Uspamin jaho ab bylinach i siaredniawiečnych zachodnia-eŭrapejskich rycarskich apowieściach świedčyć, što jany byli ahulna raspaŭsiudžany ŭ Skarynaŭskija časy, a hetym samym widawočna, što našaje bajarstwa — rycarstwa cikawiłasia rycarskimi čynami, ich ficyčnym sprytam, starajučysia być ničym nia horšymi ad inšych tahočasnych eŭrapejskich rycaraŭ. Razumiejecca, što i moładź swajo bajarstwa starałasia wyhadowywać tak, jak heta tady było pryniata i ŭ inšych rycarskich krajoch.

Karaleŭski i Sojmawy statut ab wajskowaj pawinnaści, z 1525 hodu 21-ha studnia daje nam abrazok, u jakoj zbroi našy wajaki pawinny byli chadzić na wajnu. U hetym statucie wyličajecca, kolki kožny z biełaruskich bajaraŭ pawinien u časie wajny stawić wajakaŭ, zaležna ad taho, kolki chto maje „služobъ", naprykład: „А хто бы мѣлъ четыреста служобъ, тот повиненъ ставити пахолковъ добрыхъ, конно а збройно жъ, а так ажъ до намецтого" i h. dalej wyličyjawecca, chto i kolki pawinien dawać wajakaŭ „конно а збройно" zaležna ad taho, kolki maje „служобъ".

U artykule 4-tym hetaha-ž statutu pad litaraj „б" haworycca: „кожны маетъ ставити съ осми служебъ людей своихъ пахолка добраго, въ сукни цвѣтной, а не въ сермязѣ, на котором бы былъ панцеръ доброй, а прилбица, а древцо зъ прапоромъ цвѣтнымъ, а конь бы былъ подъ нимъ въ 4 копы грошей".

U artykule 7-ym haworycca jznoŭ tak: „А што ся дотычетъ убогоѣ шляхты, господарскихъ подданыхъ тыхъ, которы ся убого маютъ въ домкахъ своихъ, а ни одного человѣка своего не маютъ: съ тыхъ каждый маетъ служити и ѣхати самъ, водлѣ можности своее". (B. Lastoŭski. Hist. Bieł. (Kryŭskaj) knihi, bał. 317).

Wyšej skazanyja artykuły statutu ab wajskowaj pawinnaści z 1525 hodu dakazywajuć nam, što našy prodki ŭ tyja časy pawinny byli ŭmieć dobra jeździć konna, abchodzicca z pikaj („древцо зъ прапоромъ цвѣтнымъ"), pawinny byli mieć pryhožuju wopratku, pancer i mieč. Adnym słowam, pawinny byli mieć usio toje, što mieŭ u tyja časy kožny zachodni rycar. Artykuł 7-my dakazywaje, što biadniejšy haspadar-šlachcic, kali nia mieŭ niwodnaha swajho čaławieka, dyk musieŭ sam iści na wajnu, jak moh i ŭ čym moh. Tak pastaŭlenaja sprawa wajskowaj pawinnaści zmušała našych prabaćkoŭ da wučeńnia konnaje jazdy, fechtawańnia pikaj, abo miačom, a mahčyma, što nawat treba było arhanizawać turniry, jakija wykazywali pryhodnaść paasobnychasob da wajenščyny.

Usio heta spryjała dla fizyčnaha razwoju i hartu našych prodkaŭ, tym bolej, što kožny z ich musiŭ być zdolnym iści na wajnu, bo kali heta šlachcic, dyk sam išoŭ i moh brać, pawodle ustawy, pewnuju kolkaść swaich „служобъ", „добрыхъ молодцовъ"; razumiejecca, što taki šlachcic moh brać na wajnu taho z swaich „служебъ", kaho jon zachoča, dzieła hetaha kožny słuha musiŭ być da hetaha pryhatawanym.

Trebujcie adkazu.

Da hramadzian i paŭnamocnikaŭ, skłaŭšych deklaracyi na ŭradawyja biełaruskija škoły na 1928/29 školny hod.

U suwiazi z rasparadžeńniem ministra Relihijnych Spraŭ i Publičnaje Aświety z 7.I 1925 h. na padstawie ŭstawy ab arhanizacyi biełaruskaha školnictwa z 31.VII. 1924 h., školny inspektar razhladzieŭšy deklaracyi *nie paźniej 31 traŭnia* (maja), robić swajo zaklučeńnie i z usimi materjałami sprawu pieradaje Kurataru. Na padstawie dadzienych inspektaram prapazycyjaŭ kuratar *u praciahu miesiaca* rašaje ab mowach nawučańnia ŭ tej ci inšaj škole i ab swaim rašeńni praz abwiestku *pawiedamlaje zaintarasawanuju ludnaść*. Aproč taho, ab swaim rašeńni Kuratar pawiedamlaje adnaho z tych baćkoŭ, jakija žadajuć nawučańnia swaich dziaciej u biełaruskaj mowie, i adnaho z tych, jakija žadajuć nawučańnia swaich dziaciej u polskaj mowie.

Pastanowu Kuratara baćki mohuć abžaławać da Ministra Aświety ŭ praciahu 14 dzion ad dnia pawiedamleńnia praz abwiestku.

Usie hramadzianie i paŭnamočniki školnych abwodaŭ, skłaŭšyja deklaracyi na ŭradowuju biełaruskuju školu na 1928/29 školny hod pawinny *damahacca praz školnych inspektaroŭ pastanoŭ Kuratara* (kali Kuratar sam nie pawiedamiŭ) u sprawie arhanizacyi biełaruskich uradowych škołaŭ na 1928/29 školny hod.

Pažadana było-b, kab paŭnamocniki školnych abwodaŭ, a tam, dzie paŭnamocnikaŭ niama, to baćki ŭ liku dwuch *dawiedalisia-b* u wyšejskazanaj sprawie ŭ *miascowaha školnaha inspektara asabista*, ale kali značnaja adlehłaść školnych abwodaŭ ad miajscowych školnych inspektaroŭ hetamu pieraškadžała-b, to chaj zwaročwajucca *piśmienna* (zakaznymi piśmami) z ćwiordym damahańniem pastanowy Kuratara ŭ sprawie adčynieńnia biełaruskich uradawych škołaŭ na 1928/29 školny hod.

UWAHA: Pad słowami: „školny abwod“ razumiejucca adna abo niekalki wiosak, jakija adnosiacca da tej ci inšaj škoły.

Z Niezaležnaj Litwy.

Kanhres šaŭlisaŭ u Koŭnie. 18. 19 i 20 červienia s. h. ŭ Koŭnie adbywaŭsia kanhres litoŭskaj straleckaj arhanizacyi (šaŭlisaŭ). Z abšyrnymi pramowami wystupali na kanhresie premjer Waldemaras i ministar wajny. Daŭkantas.

Premjer Waldemaras u swajej pramowie pradstawiŭ sprawu polska-litoŭskaha sporu, jakaja abhawarywałasia na pasiedžańni Lihi Narodaŭ, padkreśliwajučy, što ŭrad litoŭski biaz nijakaj ustupki baronić intaresaŭ litoŭskaha narodu. Hien. Daŭkantas śćwierdziŭ, što polska-litoŭski spor u Lizie Narodaŭ adłožany da wosieni. Jak raźwiažycca heny spor, ci darohaj supakoju ci aružža, skazaŭ hien. Daŭkantas, ciapier pakul-što niawiedama.

Anhielski wajenny karabiel u Kłajpedzie. U Kłajpedzki port prypłyŭ 19.VI anhielski wajenny karabiel. Litoŭskija wajennyja ŭłady spatykali jaho z wajskowaj paradaj.

Z zahranicy.

Rewalucyja ŭ Hrecyi. 18.VI.28. u Hrecyi pačałasia hieneralnaja zabastoŭka rabotnikaŭ. Bastuje 250 tysiač rabotnikaŭ. Uwieś ruch zabastoŭki wyjaŭlaje charaktar rewalucyjny. U mnohich miajscowaściach dajšło da sutyčak bastujučych rabotnikaŭ z palicyjaj i wojskam. Na placy boju ŭ Drama lahło 30 rabotnikaŭ. Siarod wojska i palicyi jość niekalki sot asob ranienych. Cel rewalucyi — dyktatura proletarjatu. Urad hrecki pastanawiŭ zmahacca z rewalucyjnym rucham i wydaŭ zahady ŭładam być hatowymi i čakać dalšych instrukcyjaŭ ad uradu. Pawietrannaja eskadra byccam pryłučyłasia da zabastoŭki. Usie ciahniki adježdžajučyja z Aten u Salonik zatrymany ŭ miajscowaści Trikala z pryčyny zabastoŭki žaleznaj darohi.

U Kitai nacyjanalisty abjednywajuć kraj. Nacyjanalistyčny kitajski ŭrad abwieściŭ užo abjednańnie ŭsich prawincyjaŭ Kitaju ŭ adnu nierazryŭnuju całaść. Hety samy ŭrad zwiarnuŭsia z zaklikam da ŭsich wialikadziaržaŭnych pradstaŭnictwaŭ, kab jany adklikali swaje wajskowyja addziely z kitajskaj ziamli, inakš — urad skinie z siabie ŭsiu adkaznaść za dalejšyja padziei i zamknie Kitaj pierad čužyncami.

Z Šanchaju pawiedamlajuć, što japonski ŭrad wydaŭ kamunikat u jakim paćwierdžajecca śmierć Čang-Tso-Lina. Čang-Tso-Lin pamior ad ran, zadadzienych jamu zamacham pad Mukdenam.

U Meksyku, jak wiedajem, panuje ŭ sučasnaści, prosta niejkaje ludzkoje aźwiareńnie, dzie prysudy ludziej na śmierć stalisia jak-by štodziennaj patrebaj: u Haŭtla niadaŭna asudzili na śmierć burmistra i 8 uradoŭcaŭ pawodle instrukcyi Kallesa. Wyjaśniłasia, što instrukcyja była sfałšawana i 9 asob zhinuła biaz nijakaj winy.

Niamieččyna. Paśla wybaraŭ nowaha parlamantu ŭ Niamieččynie, niamiecki ŭrad padaŭsia ŭ adstaŭku, ciapier wiaducca z partyjami pierahawory ab utwareńni nowaha ŭradu. Pakulšto ŭrad jašče nia ŭtworany. Utwareńnia nowaha ŭradu ŭ Niamieččynie treba spadziawacca nie raniej jak u pryšłym tydni.

Smiartelnyja strely ŭ Juhasławianskim Sojmie. 20.VI.28. na pasiedžańni skupščyny (sojmu) dajšło da krywawych zabureńniaŭ. Pasoł radykalnaj partyi Račyč streliŭ z rewalweru ŭ pasła charwackaj sialanskaj partyi Radziča i zabiŭ jaho na miejscu. Dwa pasły z charwackaj sialanskaj partyi Ferner i Basarewič ranieny. Hazety pawiedamlajuć, što strełami pasła Račyča zabityja jašče 2 charwackija pasły Dźura, Basaryčak i 2 ranieny. Z hetaha možna sudzić, što aźwiareŭšy pasoł Račyč stralaŭ u swaich partyjnych praciŭnikaŭ nie adzin raz. Juhasławianski ŭrad u hetaj sprawie wiadzieć śledztwa.

* * *

Skažy, dziaŭčynka, pomniš moža,
Kali dziciom ty jšče była...
Jak z tataj tut hulać pryjšła...
J pytała: — „Tata, što trywoža
Twoj zrok?... Čamu na hety kryž
Ty, tata, dziŭna tak hladziš“?...

Skažy, dziaŭčynka, pomniš moža,
Kali haručy tataŭ zrok
Zawis na kryžu?... Ty-ž znarok
Pytała: — „Tata, što trywoža
Twoj zrok?... Čamu na hety kryž
Ty, tata, dziŭna tak hladziš„?...

Skažy, dziaŭčynka, pomniš moža,
Jak tata hlanuŭ raz na kryž,
A ty spytała: — „čom hladziš?!...
Ach, tata, chto twoj zrok trywoža?
Čamu ty ŭścia-ž na hety kryž
Tak dziŭna, tatačka, hladziš“?...

Skažy, dziaŭčynka, pomniš moža
Niawolny čas, niawolny zrok,
Niawolny hnieŭ, niawolny krok,
Niawolny zwon, što śmierć trywoža,
Skažy, dziaŭčynka, ty maja,
Skažy ty mnie — Niawolnik ja!?...

Praha, 1927. Fr. Hr.

Usiačyna.

Ščaśliwyja siamiejki. U minułym stahodździ žyŭ blizka Maskwy sielanin, jaki mieŭ 83 dzietkaŭ. Byŭ dwa razy žanaty. Pieršaja žonka zradziła jamu 69 dzietkaŭ (16 dwajniukoŭ, 7 trajniukoŭ i 4 čatyrniukoŭ), druhaja žonka 14 dzietkaŭ. Druhi rasiejski sielanin mieŭ 72 dzietkaŭ, hetym pryčyniŭsia da razrostu rasiejskaje armii i byŭ za heta ŭ 1853 hodzie haściom cara. Sielanin hety byŭ dwa razy žanaty.

Žanočaja moda. Amerykanskija statystyki wyličyli, što ad času carstwa žanočaje mody stryhčy wałasy, było nastryžana 3.500 tonaŭ wałasoŭ. Za stryžeńnie amerykanskija žančyny wydajuć kožny hod 15 miljonaŭ dalaraŭ.

Škoła mowaŭ. U londanskaj wysokaj škole dziela paznańnia Ŭschodu wučać, jak abawiazkowy pradmiet, mowaŭ, jakimi haworać plamiony ŭ Indyi, Afrycy i Aŭstralii: Luganda, Lesuto, Undu, Zulu, Gujarati, Shina, Karangu, Yorula, Marathi, Kanarese, Melanosian, Pali, Papnan, Khasi, Yao, Tolugu, Kashmir, Talaing, Suvakii, Singhalese i Sechuana.

Hien. Nobile jašče niawyratawany. Nie zwažajučy na toje, što pry pomačy radyjo wiedama dzie znachodzicca hien. Nobile z swajej kumpanijaj, adnak znajści i wyratawać z niebiaśpieki jašče pakul-što nie ŭdałosia. Lotčyki, što lotajuć na araplanach šukajučy hien. Nobile byli ŭ adlehłaści 2 kilam. ad miejsca, dzie znachodzicca hien. Nobile nie zaŭwažyli. Z metaj znachodu hien. Nobile ŭ Leninhradzie zasnawaŭsia mižnarodny kanhres jaki abhawaryŭšy sprawu, kiruje rataŭničymi sprawami.

Z kraju.

Z čornymi ściahami na sustreč Arcybiskupu. U prošłym tydni Arcybiskup Jałbžykoŭski, adbywajučy wizytacyi parafijaŭ prybyŭ u Gierwiaty. Litoŭcy wyjšli na jaho spatkańnie z čornymi ściahami, prociŭ pahwałčańnia praz Arcybiskupa prawoŭ litoŭskaj mowy ŭ kaściele. Apráča hetaj manifestacyi ad 18 litoŭskich wiosak prybyła da Arcybiskupa delehacyja, damahajučysia ad Jaho dadatkowych nabaženstwaŭ i kazańniaŭ u kaściele ŭ litoŭskaj mowie napaławinu z polskaj. Jak pisza „Wilniaus Aidas“ padobnaje prywitańnie Arcybiskupa Jałbžykoŭskaha mieła miejsca i ŭ Raduni, Jak bačym, Litoŭcy mohuć i Biełarusam być prykładam u zmahańni za swaje prawy ŭ kaściele.

Piśmo ŭ Redakcyju.

Pawažany Hramadzianin Redaktar!

Budźcie łaskawy źmiaścić u pawažanaj Wašaj hazecie „Biel. Krynica“ nastupnaje:

My, moładź m-ka Miednik-Karaleŭskich i susiedniaj wioski Kurhany da hetych por naležali da arhanizacyi „Koło Młodzieży Wiejskiej“ u Miednikach, ciapier-ža pierakanaŭšysia, što my Biełarusy i znajučy, što patreba pracy kulturnaj na našaj rodnaj Biełaruskaj niwie i što praca kulturna Biełaruskaja pryniasie dla našaha narodu nia mała karyści—a „Koło Mł. Wiejsk.“, jak arhanizacyja polskaja, da duchu i nastroju našaha narodu taksama i nas nie padchodzić,—my z „Koła Młodzieży Wiejskiej“ wystupajem i ŭstupajem u arhanizacyju takoha-ž typu kulturna-praświetnaha i haspadarčaha „Biel. Inst. Hasp. i Kultury.

Aleksandar Waškowič, Ihnat Hušča, Wincenty Taŭkiń, Aleksandar Zianiewič, Wiktar Taŭkiń. Tamaš Baraškiewič, J. Pałujanski, Uładysłaŭ Ancewič, Sirojć Aleksandar, B. Jalinskaja.

Miedniki 20.V. 1928 h.

AD REDAKCYI: Hety razumny krok Miednickaj i wakoličnaj moładzi Redakcyja „B. Krynicy“ ščyra witaje i wyražaje pažadańnie płodnaj i karysnaj pracy na rodnaj niwie. Chaj-ža hety krok budzie pryhožym prykładam i dla moładzi inšych biełaruskich wiosak.

I sapraŭdy, na asnowie tahačasnych dakumentaŭ wychodzić, što jak bajarstwa, tak i paddanyja słuhi mahli nasić zbroju.

Dakazywaje heta naprykład „Устава на волоки Господоря Короля Его Милости во всемъ великомъ Князьствѣ Литовскомъ, лѣта Божого Нароженья 1557, Апрѣля 1 дня“.

U hetaj ustawie ŭ artykule 39 haworycca:... „а подданые на косьбу вси, колько ихъ поймутъ, адным разомъ маюТь ходити, оповѣдавшися лѣсьничому. А ручницы, пса, рогатины и ничого, чимъ бы звѣря забилъ, не брати ему зъ собою...“ (В. Ластоўскі. Гіст. Бел. (Крыўскай) Кнігі).

Z hetaha jasna, što paddanyja wyžuspomnienuju zbroju mahli swabodna nasić, bo kali-b heta im było zabaroniena, dyk nia treba było pisać ustawy, zabaraniajučy brać na sienažać zbroju, kab nie mahli časam zabić sabie źwiaryny.

U hetaj-ža samaj ustawie ŭ artykule 4-tym skazana: О стрѣльцахъ. Стрѣльцом нашимъ по двѣ волоки вольные маетъ быти дано, а третюю на цыншу, хто похочетъ; а служба ихъ зъ разказаньемъ нашимъ въ ловы и на войну“. Da čaćwiortaha artykułu taho-ž samaha hodu była dadana papraŭka: „До артыкула 4-го, о стрѣльцахъ. То его королевская милость рачилъ розказати доложити: стрѣльцы садити межи тяглыхъ людей, пересажаючи иньшими людьми, ижбы не посполу сѣдѣли“. (В. Ластоўскі. Гіст. Бел. (Крыўскай) кнігі).

Z hetaha widać, što apráča narmalnaha našeńnia praz šlachtu aružža, byli tady i adumysłowyja stralcy, jakija pawinny byli chadzić na palawańnie (łowy) i na wajnu.

Malunak z XVI stahodździa, pradstaŭlajučy litoŭskuju karčmu, wykazywaje, što hošci, siedziačyja za stałom, majuć pry sabie miačy; heta taksama jość dokazam, što tahačasnyja hramadzianie ŭsie nasili zbroju.

Što datyčna łowaŭ (palawańnia), dyk jany byli wielmi raspaŭsiudžany, jak dakazywaje artykuł 50-ty „Уставы на волоки“ z 1557 hodu, dzie haworycca: „Многіе зъ шляхты и подданыхъ уживаючи мысьливства, збожья и ярины подданых нашых топчутъ и шкоды имъ чинятъ; таковое шкодливое мысьливство маетъ быти отъ уряду заказано и боронено, а хто ся не уйметъ, правомъ его о то умовляти и шкоды позыскивати“. (Ластоўскі. Гіст. Бел. (Крыўскай) кнігі).

U 39 artykule hetaje-ž ustawy ŭspaminajecca ab łaźniach, jakija ad najdaŭniejšych časoŭ byli na Biełarusi raspaŭsiudžany: „А гдѣ подданые в пущахъ нашихъ лазьни для входовъ маютъ пры таковыхъ лазьняхъ абы конечно быдла и собак не ховали, чого имъ врядникъ и лѣсьничій боронити маютъ“ (tam-ža).

Zabarona, kab pry łaźniach nie chawać sabak i bydła, z hygijeničnaha boku jość hodna ŭwahi.

Z usiaho wyžskazanaha možna napeŭna ćwierdzić, što ŭ siaredniawieččy hramadzianstwa mieła dawoli ruchu. Tahačasnyja žyćciowyja abstawiny Biełarusaŭ, jak bajarstwa, tak i paddanych, zmušali ich da rabieńnia aružžam, da palawańnia na dzikich źwiaroŭ i h. p. i naahuł spryjali da wyrableńnia siły, łoŭkaści i adwahi. Ahulnaje zdaroŭje tahačasnaha hramadzianstwa padtrymliwałasia jašče kulturaj cieła, u postaci, až da ciapier u biełaruskich wioskach istnujučych, prymityŭnych łaźniaŭ.

(D. b.)

DA NAS PIŠUĆ.

PRAŬDZIWY APOSTAŁ.

Ławaryški, pad Wilniaj. Z ciažkim bolem u sercy raźwitalisia my z darahim našym probaščam ks. J. Siemaškiewičam, z katorym pražyli doŭhija hady, a jany prajšli jak chwilinka. U časie bytnaści ŭ Ławaryškach ks. Siemaškiewiča ŭ parachwii panawaŭ supakoj, zhoda i miłaść, žyćcio płyło tady poŭnaj harmonijaj, da ŭsich jon adnosiŭsia sprawiadliwa; traktawaŭ usich roŭna; słušna jaho prazwali Ławaryskija parachwijanie „mužyckj ksiondz." Palityki ŭ kaściele za bytnaściaj ks. Siemaškiewiča bywała nikoli nie pačuješ. Dziakujučy takoj dziejnaści ks. Siemaškiewiča, Ławaryskija parachwijanie ŭ swaim paniaćci zusim addzialili palityku ad kaściota. Heta było pry ks. Siemaškiewiču. A ciapier? Ciapier zusim inakš! Nia budziem apisywać padrabiazna, a prytočym tolki małeńki fakcik.

Ciapierašni naš probašč ks. Zachažeŭski prabuje ŭkraplać polskaść u nas, a treba wiedać, što našaja parachwija świedama biełaruskaja, za wyniatkam niekalkich renehataŭ. Probašč naš ks. Zachažeŭski chibaž wiedaje, što pieśnia „Boże coś Polskę" — jość pieśniaj polskaha narodu, a nia pieśniaj wykłučna źmiestu tolki relihijnaha i chibaž wiedama ks. Zachažeŭskamu, što ŭ Ławaryskim kaściele źbirajucca malicca Biełarusy, dyk na što-ž jon piaje ŭ kaściele pieśniu „Boże coś Polskę," jakaja ŭ peŭnaj miery drażnić pačućci parachwijan! Taki pastupak ks. Zachažeŭskaha wyzwaŭ abureńni siarod parachwijan i kali nie pierastanie rabić padobnych rečaŭ u kaściele, to ad abureńniaŭ moža dajšci i da zabureńniaŭ. Naša parachwija ciarpliwaja, ale ŭsiamu jość miera, a kali miera ciarpliwaści pierapoŭnicca, błaha moža być u našym kaściele. Za mahčymaść takich zabureńniaŭ, kali nie pierastanie rabić padobnych rečaŭ u kaściele ks. Zachažeŭski, budzie adkaznym pierad Boham i ludźmi tolki jon — ks. Zachažeŭski. Kab byŭ u nas supakoj, radzim ks. Zachažeŭskamu iści pa toj linii, jakoj išoŭ naš były i darahi nam probašč ks. J. Siemaškiewič.

T. M. K. T.,
parachwijanie.

DA MOŁADZI MIEDNICKAJ.

Miedniki, Wilenska-Trockaha paw. Cikawaja heta miaścinka. Caławieka padarožnaha ŭsie dumki latuć u daŭnija časy, jak hladzić na pryhožy ŭzhorak, na katorym znachodzicca staroje zwališča muru zamkowaha, jaki nawakoł akružajuć pieknyja drewy. Wielmi cikawy hety ŭzhorak z histaryčnaj pamiatkaj. U daŭnych časoch žyŭ u ŭspomnienym zamku karalewič św. Kazimir, katoraha słušna naš kraj uważaje za swajho patrona. Hlanuŭšy na hetaje zwališča zdajecca, što i narod naš tak upaŭ na duchu, jak mury staradaŭnaha zamku.

Adnak jość inakš! Ludzi tam z kožnym dniom uświedamlajucca. Nia cełу hod prajšoŭ, jak los mianie wyhnaŭ z rodnaj wioski, nia žyŭ ja ŭ Miednikach, ale znaju dobra Miedniki, znaju niekalki świetlych asob. Ciapier dziakujučy ichnaj pracy, jak dawiedaŭsia ja z hazet, paŭstaŭ tam Biełaruski Hurtok Instytutu Haspadarki i Kultury, zhurtawaŭšaja ŭ im moładź sialanskaja, katoraja imknicca da žyćcia, światlejšaha i kulturniejšaha, a žyćcio hetaja moładź znojdzie zarhanizawaŭšysia pad ściaham narodna-biełaruskim.

Moładź, katoraja budzie karystać duchowa ad uspomnienaj arhanizacyi, karysnaja budzie swaim baćkom, karysnaja budzie swajej wioscy, całamu biełaruskamu hramadzianstwu.

Dyk dajža Boža, kab praca na rodnaj niwie karysny plon pryniasła.
Hej moładź napierad!
Pad rodnym ty ściaham, imknisia
Prad buraj i hromam ty
Ni strašysia.
Bura nia złomić, hrom nia strywoža!
Niachajža lubaść baćkaŭščyny budzie
[pryhoža!
Što złoje, błahoje ŭsio pieramoža
Nia sumuj ty moładź
Nad saboj, choć sum tabie ludzi pry-
[nosiać woli błahoj!
Bo ty z narodam! Narod z taboj.

Juškoŭski Biełarus.

TREBA NAPRAWIĆ BŁAHOJE I ŬSIO BUDZIE DOBRA!!!

Žodziški, Wialejskaha paw. Druhi hod užo idzie jak u našaj Žodziškaj parachwii niama ani jakaha ładu; biez piarastannyja skarhi, narakańni, abureńni, wynikam čaho: aryšty, śledztwy i dalej sudy, adnym słowam—tolku nijakaha niama. Kab pieraškodzić błahomu, treba jaho znajści i jak škodnaje wykinuć. Za časoŭ bytnaści ŭ našaj parachwii ks. Hadleŭskaha byŭ ład, supakoj i žyćcio jak relihijnaje, tak i ahulna-kulturna-praświetnaje pasuwałasia ŭ pierad. Ale-ž niekamu heta nie padabałasia. Ksiandza Hadleŭskaha ŭ nas niastała, an jaho miejsca pryjechaŭ ks. Dronič i skazaŭ, što budzie taksama ŭsio dobra, sуładna i zhodna, zajawiŭšy, što dla jaho ŭsie roŭnyja, jak i palaki, jakich u nas niama, tak i biełarusy, aby tolki kataliki. Dumali, što budzie dobra ŭ nas i astaniecca ŭsio pa staramu. Ale dzie tam, ks. Dronič usio pierawiarnuŭ uwierch dnom. Pryčynaj čaho i jość u nas niespakoj, skarhi, narakańni, abureńni, aryšty, śledztwy i dalej sudy. Ks. Hadleŭski hawaryŭ u kaściele kazańni da nas u našaj rodnaj biełaruskaj mowie, parachwijanie piajali ŭ kaściele relihijnyja pieśni pa biełarusku, była poŭnaja zhoda, spakoj, ład i žyćcio płyło upierad.

A ciapier? ciapier zusim na adwarot! Ks. Dronič pierad usim niachoča hawaryć da parachwijan u kaściele kazańniaŭ u rodnaj dla parachwii mowie biełaruskaj, nialubić usiaho, što tolki jość biełaruskaje, prajawy ruchu biełaruskaha nazywaje balšawizmam, łaje aktyŭnych parachwijan biełarusaŭ, nazywajučy ich balšawikami. Dyk wot pryčyna niazhody i niaładu ŭ Žodzišnaj parachwii. A Kab zapanawaŭ u Žodzišnaj parachwii na nowa supakoj i ład, sposab tolki adzin: Treba, kab Arcybiskup zabraŭ z Žodzišak ks. Droniča i prysłaŭ druhoha ksiandza, jaki dobra wiedaje biełaruskuju mowu i znaje Biełaruski Narod. Nowy ks. probašč, treba kab hawaryŭ ŭ kaściele pabiełarusku i adpraŭłaŭ dadatkowyja nabaženstwy ŭ biełaruskaj mowie. Takoha ks. Žodzišnyja parachwijanie napeŭna palubiać, zapanuje tady, možna skazać z peŭnaściu, supakoj, paradak i ład, i taki probašč pawiadzie ŭsiu parachwiju da lepšaha žyćcia, a parachwijanie biaz sumliŭna, što za taki ksiandzom pojduć i jamu pawierać.

Parachwijanin.

PALICYJANT PRYČYNAJ CHWAROBY.

Wioska **Cileŭščyna** kala Druі. Minułyja wybary ŭ Sojm i Senat jašče horš zawastryli adnosiny palicyi da nas wiaskoŭcaŭ Biełarusaŭ. Kab nia być hałasłoŭnym, skažu ab smutnym u nas stałŭsymsia fakcie. Sielanin našaj wioski Wiktar Masła, świedamy i dziejny Biełarus, u časie wybaraŭ u Sojm i Senat ščyra wykonwaŭ swaje abawiazki hramadzianina Biełarusa. Uświedamlaŭ swaich susiedziaŭ ab hramadzkich abawiazkach adnosna wybaraŭ, tłumačaŭ, što biełarusy pawinny hałasawać za swoj Biełaruski spisak Nr. 18, bo na hetaž adbywajucca i wybary, kab narod pasłaŭ swaich pradstaŭnikoŭ u parlamant, katoryja sapraŭdy wyjawiać patreby žyćcia hramadzianstwa i buduć układać takija zakony, jakich wymahaje žyćcio. U hetym-ža ŭwieś sens parlamanckaha kirawańnia žyćciom dziaržawy. Kali budzie parlamancie buduć sapraŭdnyja pradstaŭniki ŭsich narodnaściaŭ, klasaŭ i adpawiedna da patreb žyćcia narodnaściaŭ i klasaŭ buduć wydany narmujučyja žyćcio zakony, to i ŭsim było-b dobra žyć u dziaržawie. Tak razumieje hram. Masła i tak razumiejuć usie sialanie našych wakolic. Inakš heta ŭsio, jak widać, tłumačyć našaja palicyja, jak na ŭsich tych, chto tłumačyŭ sialanam ab patrebie hałasawać za 18-ku, palicyjanty, jak kažuć, majuć „woka". Jak dawiedywajemsia z hazet, mnohich pracaŭnikoŭ za 18-ku aryštawali i sadzili ŭ wastroch. Hram. Masła aryštawany nia byŭ, dyk musić zatoje spatkała jaho jašče horšaje prypadkowaje niaščaście: Hram. Masła byŭ aštrafawany na 5 zł. za studniu. Palicyjant z Miłešowa Mazur źjawiŭsia da hram. Masły pa 5 zł. štrafu, ale nie biaručy hetych hrošaj—trebawaŭ, kab Masła adnios hrošy da kamendanta. Hram. Masła, nia majučy sam času, wysłaŭ z palicjantam swaju dačku, jakoj daŭ hrošy, kab zapłaciła štraf. Zapłaciŭšaja štraf Masława dačka mocna zachwareła. Chworaja zawiezienaja ŭ šPital da Wilni, dzie dachtary pryznali zapaleńnie mozhu. U wioscy haworać, što dziaŭčyna pierapužałasia palicyjanta. Kali heta praŭda, što ad pierapužańnia padpadaje zapaleńnie mozhu, dyk dziŭnyja wytwarajucca adnosiny miž palicyjaj i wiaskowym biełaruskim nasielnictwam, što maładoje pakaleńnie pužajecca palicyi.

M. C.

Ad redakcyi: Musim skazać, što niekataryja i baćki nia skupiać trusaściaj, a henaja trusaść wykazywanaja pierad dziaćmi--na ich wielmi ŭpływaje. Treba być upierad samym stojkimi, adważnymi, jak kažuć, nia ŭkraŭ, dyk i nia złodziej,—nia buduć tady pužacca i dzieci.

ASADNIKI BANKRUTUJUĆ.

Naraty, Ašmianskaha paw. Najechaŭšyja da nas asadniki padśmieiwali z našych sialan biełarusaŭ, što nia ŭmiejuć haspadaryć. Wiaskoŭcy našyja dumali, što i sapraŭdy treba budzie pawučycca ad ich, asadnikaŭ, haspadarawańnia. Spiarša „našyja" asadniki zadali takoha dychtu, tolki nie ŭrabocie, a ŭ raskošnym žyćci, što tolki bywała hladzi, wiedama, było za što. A ciapier? Ciapier prosta nendza, a nia žyćcio. Dobra što našy sialanie nia breli prykładu ad ich, bo niachaj Boh baronić nas ad takoha žyćcia.

Narataŭski Biełarus.

Praŭnyja parady.

Wiłkajciu:

Pytańnie: U nas abšarnik likwiduje serwitut i daje nam pašawinu hetaha serwitutu, a druhuju pašawinu choča, kab kupili. Jak nam pastupić, zhadžacca na heta, ci nie?

Adkaz: Kali daje abšarnik Wam pašawinu serwitutu dabrawolna, to wy na heta zhadžajciesia, bo kali pačnicio sudzicca, to pawodle zakonu atrymajecie tolki treciuju čaść. Što datyča kupli druhoj pašawiny, dyk taksama moža jon jaje pradać, kamu zachoča, tolki waša moža być pieršenstwa, ale pieršenstwa nia wielmi baronić was, lepš rabicie dabrawolna.

Naša pošta.

Fr. Hryškiewiču ŭ Prazie: za atrymanaje dziakujem.

M. Durejku: atrymali, skarystajem, hazeta wam pasyłajecca akurat-na, trebujcie na počcie.

Justynu Sodniekamu: atrymali, dziakujem, wykarystajem, pišycie bolš.

Kazłoŭščyku: „Dzied Zawała" atrymali dziakujem.

J. Bułybu: pišmo wašaje jak pryjeduć pasły supolna razhledzim, treba štości naładzić.

Wł. Hutoru: zajawu Wašu C.K. B.Ch.D. atrymaŭ i wyšle Wam siabroŭski bilet.

W. Šutowiču: karystajem.

W. Čaplinskomu: ab lehalizacyi hurtka pieradali ŭ Addzieł Instytutu, pryšluć Wam kopiju.

M. Biazdołnamu: atrymali, karystajem 3 zł. u red. „Chr. D." pieradali, 2 zł. zaličyli na „B. K.", wam pasyłajem zaŭsiody nia 2 ekz., a 4 „B. K.", pytajciesia na počcie.

Zbiantežanamu: atrymali, budziem karystać.

Kazarowiču: hazetu wysyłajem.

Janu Rubinskamu: hazetu wyšlem.

Juškaŭskamu Biełarusu: atrymali, dziakujem, karystajem, pišycie bolš.

F. Kawalonku: „B. K." wam pasyłajem, jak budziecie mieć hrošy tady pryšlicio. Waša pišmo pieradali ŭ Redakcyju „Chr. Dumki" z metaj wysłać Wam probnych numaroŭ „Chr. Dumki."

Atrymali ad: ks. J. H. 17 zł., ks. S. H. 15 zł., ks. K. Gumbargisa 10 zł. i Skaržynskaha 3 zł. — dziakujem, hazetu pasyłajem.

AD WILENSKAJE BIEŁARUSKAJE HIMNAZII.

Dyrekcyja Himnazii pawiedamlaje, što prośby baćkoŭ ab dapuščeńni ich dziaciej da ŭstupnych ekzaminaŭ, wosieńniu buduć prymacca tolki da 15 žniŭnia. Prośby pišucca na imia Kuratoryjumu Wilenskaha Školnaha Wokruhu, ale prysyłajucca razam z dakumentami ŭ Dyrekcyju Himnazii.

Dyrekcyja.

Adzinaja ŭ Zachodniaj Biełarusi ilustrawanaja časopiś dla dziaciej

„ZARANKA"

wychodzić knižkami raz u miesiac.

CANA asobnaje knižki 40 hr.
na 3 miesiacy 1 złot.

Možna wypisywać z knižki 1-aj h. h.

Adras Wilnia, wul. Wilenskaja 12 — 6.

Radaškoŭskaja
BIEŁARUSKAJA HIMNAZIJA,
8-ch klasowaja humanistyčnaha typu.

Dyrekcyja Himnazii hetym padaje da wiedama, što pryjmowyja ekzaminy ŭ Himnaziju na 1928 — 1929 školny hod adbuducca ŭ nastupnyja terminy ŭwa ŭsie klasy apračа VIII. U I kl. — 27 i 28 červienia. U klasy II, III, IV, V, VI i VII da 30 červienia. U I klasu dapuskajucca dzieci ŭ wieku ad 9½ da 12 hadoŭ; u II ad 10½ da 13; u III ad 11½ da 14; u IV ad 12½ da 16; u V ad 13½ da 17; u VI ad 14½ da 18; u VII ad 15½ da 19 hadoŭ, Kandydatam pierarossуm hetyja hady patrebny dazwoł Wilenskaha Kuratoryjumu.

Dakumenty: 1) Zajawa ab pryjmie, 2) metryka, 3) paświedčańnie ab papiaredniaj adukacyi dla wučyŭšychsia ŭ inšaj škole, 4) paświedčańnie doktara ab paŭtornym pryščepie wospy.

Prahramy možna dastać u kancelaryi Himnazii.

Dyrekcyja Himnazii.

Redaktar Jan Paźniak. Bieł. Druk. im Fr. Skaryny. Wilnia, Ludwisarskaja 1. Wydawiec Albin Stepowič.